

NHÂN VẬT CHIẾN BINH TRONG SỬ THI *ATÂU SO HLE, KONE GOSENG***Hà Công Trường**

Hội Văn học Nghệ thuật tỉnh Gia Lai

Email: hacongtruongvngl@gmail.com

*Ngày nhận bài: 6/7/2020; ngày hoàn thành phản biện: 20/7/2020; ngày duyệt đăng: 02/10/2020***TÓM TẮT**

Atâu So Hle, Kone Goseng là sử thi của người Bahnar, kể về cuộc chiến của Giông để trả thù cho cha mẹ và dân làng bok Roh. Nhân vật tiêu biểu trong sử thi này là các chiến binh tài giỏi, dũng cảm trong một cuộc chiến vô cùng khốc liệt. Kỳ tích lớn nhất của họ là bảo vệ buôn làng trước kẻ thù hung bạo, nhiều tài phép. Phẩm chất của nhân vật chiến binh không chỉ thể hiện qua nhân vật trung tâm mà còn thể hiện qua nhiều nhân vật khác như dân làng, dòng họ, ...

Từ khóa: *Atâu So Hle, Kone Goseng, chiến binh, chiến tranh, khốc liệt, trả thù.*

1. MỞ ĐẦU

Sử thi Tây Nguyên đóng vai trò quan trọng trong đời sống văn hóa và đời sống tinh thần của người bản địa. Nó tồn tại và phát triển gắn liền với không gian sinh hoạt cộng đồng bằng phương thức hát kể - khan và trở thành nếp sinh hoạt truyền thống không thể thiếu của các cộng đồng người Tây Nguyên. Đó là những trường ca về sự biến thiên của lịch sử, về quá trình sinh tồn của các tộc người trên Cao nguyên đầy huyền hoặc này, đặc biệt nó mô tả lại những cuộc chiến tranh, những va chạm giữa các buôn làng buổi sơ khai. Và sử thi *Atâu So Hle, Kone Goseng* là một trong số những sử thi như vậy.

Sử thi *Atâu So Hle, Kone Goseng* là sử thi của người Bahnar được nhà nghiên cứu Nguyễn Quang Tuệ sưu tầm tại làng Bre, huyện Đắc Đoa, tỉnh Gia Lai do bok Pơnh hát kể, Siu Pết, Nguyễn Quang Tuệ dịch nghĩa. Đây là sử thi nằm trong hệ thống những sử thi mang tên Giông (Dyông, Diông) của người Tây Nguyên bản địa. Sử thi *Atâu So Hle, Kone Goseng* kể về cuộc chiến của Giông, Giơ và bia Chăm để trả thù bọn *Atâu So Hle, Kone Goseng*, Klang Ping, Đinh Kát từ bên kia bờ biển vì ghen ăn tức ở đã tràn sang cướp bóc, đốt phá nhà cửa, đánh giết dã man những người hiền lành của làng bok Roh và chúng đã giết hại bok Set, bia Mojít cha mẹ của ba người. Qua bao khó khăn mất mát hi sinh, với sự đồng tâm hiệp lực của các chiến binh, ba anh em Giông, Giơ, bia Chăm đã giành được chiến thắng.

Ở sử thi này, tính chất của cuộc chiến được mô tả rất khốc liệt và có phần “dã man”. Những chiến binh trong sử thi này có những nét riêng biệt mà ta không gặp ở các sử thi khác. Ở sử thi này, chúng ta bắt gặp những chiến binh Giông, Gio được mô tả như những chiến binh khác, không được nhấn mạnh bằng các biểu tượng của sức mạnh mang tầm vóc của thủ lĩnh như Đam San, hay Hector, Achilles. Họ cũng không là nhân vật trung tâm có ảnh hưởng đến toàn cuộc chiến, không đóng vai trò thủ lĩnh, không mang những nét tính cách đẹp đẽ mà tàn bạo và hèn hạ như kẻ thù bên kia bờ biển.

2. NỘI DUNG

2.1. Nhân vật chiến binh trong sử thi

Từ điển tiếng Việt của Hoàng Phê giải nghĩa từ “chiến binh” là “lính chiến đấu” [5, tr.151]. *Từ điển Hán Việt* của Đào Duy Anh giải nghĩa từ “chiến binh” là “binh đi đánh trận” [1, tr.166].

Trong từ điển tiếng Anh *Oxford Advanced Learner's Dictionary* do Sally Wehmeier chủ biên, từ “chiến binh” cũng có từ tương đương là “warrior”, có nghĩa là “một người chiến đấu trong một trận chiến hoặc chiến tranh: một chiến binh quốc gia, người có kỹ năng chiến đấu. Ví dụ: chiến binh Zulu” [8, tr.1719].

Trong các từ điển tra cứu thì từ điển Wikipedia định nghĩa từ “chiến binh” (warrior) khá rõ: “Chiến binh là những người có sức khỏe, thành thạo các kỹ năng chiến đấu, võ thuật và tham gia vào các cuộc chiến đấu (chiến đấu bằng tay không hoặc vũ khí lạnh) hay tham gia vào các cuộc chiến tranh, xung đột, giao tranh. Đặc biệt là trong bối cảnh của một xã hội thị tộc, bộ lạc, bộ tộc thì những chiến binh được công nhận như một tầng lớp, đẳng cấp riêng biệt và là biểu tượng của sức mạnh, sự can đảm”[9].

Như vậy, từ “chiến binh” được hiểu là những người lính trực tiếp ra trận, trực tiếp tham gia chiến đấu trên chiến trường. Họ là có kỹ năng và kinh nghiệm chiến đấu bằng tay không hoặc vũ khí. Trong xã hội thời xa xưa, người chiến binh trở thành biểu tượng của sức mạnh và lòng can đảm, chiến đấu dũng cảm để bảo vệ cộng đồng hay một giai cấp.

Trong lịch sử nhân loại, có thể kể những chiến binh tiêu biểu như chiến binh Sparta, La Mã, Viking, Mông Cổ, Maori, Samurai, ...

Chiến binh Sparta được xem là những hung thần trên chiến trường. Họ luôn là nỗi khiếp đảm cho kẻ thù, kể cả khi họ sống sót lẫn khi họ hy sinh. Họ còn nổi tiếng với tinh thần quả cảm và không được phép đầu hàng trong các cuộc giao tranh. Chiến binh La Mã có kỹ năng chiến đấu toàn diện, họ được trang bị vũ khí và khiên, giáp hạng nặng. Những chiến binh này biên chế và trụ cột trong các quân đoàn La Mã. Nhờ các chiến binh này mà quân đội La Mã trở thành nỗi khiếp đảm ở châu Âu và một

phần châu Á thời cổ đại.

Chiến binh Mông Cổ với khả năng cưỡi ngựa bắn cung đã trở thành những huyền thoại. Nhờ các chiến binh này, quân đội Mông Cổ xâm lược và chiếm đóng hầu hết lục địa Á - Âu trong thế kỷ XIII-XIV và là nỗi kinh hoàng cho bao người. Những chiến binh Maori là những người Polynesia bản xứ của New Zealand ở thế kỷ XIII. Những chiến binh Maori tin rằng chiến đấu là việc thiêng liêng để có sức mạnh tinh thần và uy tín của cộng đồng. Trong lịch sử, những chiến binh Maori chưa bao giờ bị chinh phục.

Trong *Iliad* và *Odyssey* thì chiến binh là người anh hùng trung tâm chỉ huy toàn bộ các tướng sĩ quân đội. Chiến binh thường là những người anh hùng có vai trò quan trọng trong quyết định đến sự thành bại của cuộc chiến như Achilles, Hector... Chiến binh có thể là những người lính có lòng dũng cảm, chấp nhận hi sinh, bảo vệ cộng đồng và danh dự. Chiến binh có thể là những người có thân hình rắn chắc, khỏe mạnh cường tráng có tài năng trong chiến đấu (bắn cung, múa đao kiếm), gan dạ, dũng cảm có sức mạnh, lòng quả cảm và cả những mặt tính cách khác rất đời thường.

Nhân vật chiến binh trong sử thi Bahnar rất đa dạng, họ có thể là thủ lĩnh như Giông hoặc bà con, dòng họ của thủ lĩnh như dăm Jrai, dăm Lao... hoặc các trai làng và cả phụ nữ (*sử thi Atâu So Hle, Kone Gsseng*).

Chiến binh trong sử thi là những người khỏe mạnh, tài giỏi sẵn sàng vượt qua mọi thách thức để bảo vệ danh dự của bản thân và cộng đồng. Trong cuốn *Folklore và thực tại* V. Ia. Propp đã viết “Trong sử thi, tất cả những nhân vật chính đều là những nhân vật tích cực và thể hiện những lý tưởng của dân tộc. Tuy nhiên hành vi của nhân vật Folklore hoàn toàn không phải bao giờ cũng phù hợp với những quan điểm hiện nay về những gì là có đạo đức và những gì là không có đạo đức” [6. tr.156]. Xã hội của những buổi đầu sơ khai luôn luôn diễn ra xung đột khiến vai trò của người chiến binh trở nên quan trọng, họ là động lực là sự hưng thịnh của cộng đồng trước các thế lực đối địch khác.

2.2. Vai trò của người chiến binh trong sử thi Atâu So Hle, Kone Goseng

2.2.1. Nhân vật chiến binh là người anh hùng, dân làng và dòng họ

Khác với những sử thi miêu tả về người anh hùng của người Tây Nguyên bản địa, sử thi này không có sự nổi trội về tài phép mà nằm trong tổng thể hài hòa với các nhân vật khác. Dăm Giông được sinh ra sau khi mẹ đã chết và phải mút nước thối từ xác chết của người mẹ rồi được yã Ving Vông, Kông Gơr Ắ đem về nuôi và ban cho các loại thuốc thần:

“Thuốc sức mạnh như thần linh

Thuốc không bao giờ chết

Thuốc làm cho người tài giỏi

Thuốc làm cho người dừng cảm

Thuốc làm cho người chết sống lại..." [7, tr. 131]

Và Giông được miêu tả "Thằng cu Giông bé bỏng ngày xưa giờ đã trở thành một chàng thanh niên cường tráng. Giông vừa đẹp trai tuyệt vời, lại vừa tài ba góm ghê. Khắp trên trời dưới đất chẳng có một ai có thể sánh kịp được với Giông" [7, tr.120]. Không như những sử thi khác, nhân vật chiến binh sẽ được miêu tả một cách tỉ mỉ, cụ thể từ vóc dáng đến hành động lẫn đạo đức và những chiến công... Trong cuộc chiến tranh trả thù cho bố mẹ, Giông không làm vai trò thủ lĩnh để chỉ huy cuộc chiến mà có vai trò như những chiến binh tài giỏi khác: "Giờ đánh nhau với Bih Klang, Giông đánh nhau với Atâu So Hle, Kone Goseng, Dăm Pham đánh nhau với Klang Ping, Đinh Kât, Dăm Tonglieng đánh nhau với dăm Ponang" [7, tr.153]. Ở đây Giông không đóng vai trò là nhân vật trung tâm mà trở thành nhân vật bình thường như những chiến binh khác và cũng có thủ đoạn hèn hạ như đối thủ của mình "Vật nhau, bóp cổ, sáng như tối, tối như sáng/ Lúc Giờ, Giông ở trên khi ở dưới... hay Giờ, Giông vắng tục: "Đ.mẹ Atâu So Hle, Kone Goseng, Klang Ping, Đinh Kât, dăm Bih, dăm Ponang" [7, tr.143].

Atâu So Hle, Kone Goseng là cuộc chiến báo thù ác liệt và man rợ bởi hành động chém giết không ghê tay của Giờ, Giông "gặp người nào, họ giết ngay người đó. Thấy một chém một, thấy hai chặt hai, thấy ba giết ba. Trẻ con cũng không tha" [7, tr.139]. Trong các sử thi Tây Nguyên, các anh hùng dù con giận dữ có lớn đến đâu khi đánh hạ được đối thủ cũng không bao giờ ra tay với đàn bà và trẻ con. Trong trường ca *Đam San*, chàng sau khi đánh không thương tiếc kẻ thù Motao Moxây và Motao Grư nhưng không đối xử tàn bạo với phụ nữ và trẻ con của làng này, bởi đây là tài sản là chiến lợi phẩm cuối cùng của người thắng cuộc. Achilles khi đánh trong cuộc chiến thành Troy đã kéo lê Hector sau khi đánh thắng kẻ thù nhưng lại để cho bố anh lấy xác về chôn cất. Giông, Giở luôn cho rằng "họ đi đánh trả thù nên không hề biết thương xót gì cả" [7, tr.139]. Với họ báo thù mới là mục đích chính của cuộc chiến này "Trước kia họ bị giết một hai người thì bây giờ họ phải giết trả lại ba bốn mạng có thể mới hả, mới mong hết chuyện thù hằn. Họ lần lượt đốt phá hết cửa nhà, giết và ăn hết trâu bò, heo gà của làng quê" [7, tr.140]. Vũ khí dùng trong cuộc chiến là những vũ khí đầy tài phép "dùng roi sáu mặt đập lên nước sôi", "dao cán bằng đồng lưỡi dài như câu vồng" [7, tr.134], "dao và khiên một của dăm Jrai, dăm Lao" [7, tr.137]. Họ đã phải vượt qua:

"Tám lớp hàng rào bằng đồng

Chín lớp hàng rào bằng sắt

Một lớp hàng rào bằng rắn hổ mang

Và những con trăn thân to như cái trống

Một lớp hàng rào bằng nước sôi nóng bỏng

Một lớp hàng rào là những lũy tre dày đặc

Một lớp hàng rào sương mù mịt mù” [7, tr.135].

Đây là cuộc chiến vừa khó khăn và khốc liệt bởi kẻ thù cũng là kẻ lắm tài nhiều phép và cũng chiến đấu dũng mãnh không thua gì các chiến binh “họ đánh nhau cả đêm lẫn ngày, máu đổ lênh láng khắp trần gian”. Nó khốc liệt đến độ không chỉ hai bên đánh nhau mà “*máu thịt họ cũng nhảy vào cắn xé nhau y như chủ của chúng*”, “*Máu xương của họ cũng nhảy vào mà cắn xé nhau suốt ngày đêm...*” [7, tr.154-155], thậm chí chỉ còn mỗi cái đầu cũng lao vào cắn nhau “*đầu Giơ tiếp tục đuổi cắn đầu dăm Bih Klang. Đầu dăm Bih Klang chẳng chịu thua cũng đuổi theo cắn đầu của Giơ*” [7, tr.155]. Tàn bạo và khốc liệt có phần dã man ấy như thể hiện được phần nào tính cách của người Tây Nguyên bản địa buổi đầu sơ khai. Công lý phải được thực thi và cái ác phải bị trừng trị đến tận cùng, trước cái ác ai cũng phải dốc hết lòng hết sức để diệt trừ. Đây là cách giải quyết mâu thuẫn hay nhất, đi đến tận gốc rễ nhất dẫu nó dã man, đẫm máu nhưng đây là sứ mệnh mà người chiến binh phải thực hiện trong hành trình chinh phục và bảo vệ thành quả của cộng đồng trước những uy hiếp từ bên ngoài.

Sử thi là những trường ca kể về những buổi đầu hình thành và phát triển của cộng đồng người vì vậy các cuộc chiến tranh, các cuộc xung đột giữa các bộ lạc, các thị tộc xảy ra một cách triền miên. Trong những buổi đầu sơ khai ấy con người với trí tưởng tượng của mình đã “sáng tạo” ra những con người anh hùng được tra sứ mệnh bảo vệ buôn làng, bảo vệ cộng đồng và thể hiện được vai trò thủ lĩnh của mình trong các cuộc chiến tranh giành và giữ buôn làng trước sự xâm chiếm của các buôn làng khác. Và ở đây Giông, Giơ trở thành người đại diện cho buôn làng bok Roh trong cuộc chiến tranh trả thù dành cho những người từ bên kia bờ biển.

Trong hệ thống sử thi của người Bahnar, Giông là một chàng thanh niên cường tráng “*Giông vừa đẹp trai tuyệt vời lại vừa tài ba gồm ghê. Khắp trên trời dưới đất chẳng một ai có thể sánh kịp được với Giông*” [7, tr.120]. Và tên của chàng mang ý nghĩa thật đẹp, bởi chàng mang trong mình dòng dõi của thần linh “*Cái tên ấy thật đẹp, thật hay, thật đúng là tên của người thuộc dòng dõi con yàng nhà trời. Đó là tên của một vị thần có sức mạnh và tài ba nhất trên trần gian này*” [7, tr.118]. Có nguồn gốc từ dòng dõi thần linh cao quý và khỏe mạnh cường tráng của một anh hùng can đảm, có tài, gan dạ trong chiến đấu, luôn sẵn sàng vượt qua mọi trở ngại, thử thách, chiến thắng mọi kẻ thù. Vì vậy, Giông trở thành “thủ lĩnh tinh thần” của cộng đồng và được mọi người ngưỡng mộ. Với sức mạnh hơn người Giông luôn hiên ngang xông vào chiến trận “*Giông, Giơ, dăm Jrai, dăm Lao, dăm Pham, dăm Tonglieng nhảy tới vật Atâu So Hle, Kone Gơ seng, Klang Ping, Đing Kât xuống mà bóp cổ. Họ vật lộn, bóp cổ lẫn nhau suốt cả ngày đêm không nghỉ*” [7, tr.141]. Khi mọi người phá không tan nhà rông của kẻ thù Giông đã xung phong đi phá:

“Anh chặt không nổi hãy để đấy cho em!

Nói xong, Giông nhảy lên mái nhà rông chặt phá tan hoang

Một bên mái nhà rơi xuống phía mặt trời mọc

Một bên mái nhà rớt xuống đặng mặt trời lặn” [7, tr.142].

Và khi chiến đấu chàng là một người tài giỏi khiến kẻ thù bất lực:

“Giông vừa múa vừa giục Atâu So Hle, Kone Goseng chém

Chém tới, chém lui, chém lung tung

Đến mỗi rụng tay chân

Đến cạn kiệt sức lực

Mà dao vẫn chưa chạm được vào người Diông” [7, tr. 162].

Sau đó chàng kết liễu kẻ thù của mình một cách gọn gàng mau lẹ: *“Giông nghe vậy liền lấy con dao cán đồng, dài như câu vồng bôi thuốc nát da, tan thịt, thối xương vào lưỡi rồi nhắm cổ Atâu So Hle, Kone Goseng mà phang. Cổ họng đứt ngay tức khắc, Atâu So Hle, Kone Goseng chết theo ông bà chúng tại chỗ” [7, tr.163].* Gánh vác sứ mệnh bảo vệ cộng đồng và đòi lại “công đạo” cho những người dân đã bị giết hại trong cuộc cướp bóc dã man của những kẻ đến từ bên kia bờ biển Giông đã thể hiện được năng lực chiến đấu hơn người và sẵn sàng bảo vệ cộng đồng của mình trước mọi đe dọa từ bên ngoài. Giông luôn sẵn sàng đứng về phía chính nghĩa, luôn thể hiện mình là người thủ lĩnh sẵn sàng đi lên đầu tiên trong các cuộc chiến, sẵn sàng bảo vệ sự hưng thịnh của cộng đồng trước sự uy hiếp của những thế lực khác.

Trong cuộc chiến báo thù của mình ba anh em Giông, Gio được sự giúp sức của các chiến binh anh dũng, tài giỏi khác như ba người chú dăm Jrai, dăm Lao, Tonglieng, dăm Pham... Họ là dân làng, là bà con, gong họ của Giông, Gio.

Hai người anh, chị của Giông là người giúp sức và hỗ trợ Giông nhiều trong cuộc chiến báo thù cho làng bok Roh và cha mẹ. Giở đóng vai trò như người chỉ huy khi sắp xếp mọi người vào từng vị trí để chiến đấu: Gio bảo dăm Pham phá hàng rào rần, Gio bảo Tonglieng phá hàng rào tre, Gio gọi hai chú dăm Jrai, dăm Lao phá hàng rào sương mù... Trong cuộc chiến Gio nổi lên như một người chỉ huy, vạch hành động cho các chiến binh khác trong cuộc chiến khốc liệt:

Gio bắt đầu phân chia công việc cho mọi người. Gio nói phải đánh nhau từng đôi một thì mới thắng được bọn Atâu So Hle, Kone Goseng, Klang Ping, Đing Kât này:

Tôi đánh nhau với dăm Bih Klang,

Giông đánh nhau với Atâu So Hle, Kone Goseng,

Dăm Pham đánh nhau với Klang Ping, Đing Kât

Dăm Tonglieng đánh nhau với dăm Ponang

Ma Jrai, ma Lao ngồi xem, nếu bên mình có người kiệt sức thì lao vào đánh thế...

[7, tr.153].

Không chỉ mình Gio, các chiến binh khác đã tham gia nhiệt tình vào chiến thắng của Giông. Dăm Jrai, dăm Lao dùng khiên cứa một phá vỡ hàng rào sương mù để đoàn quân tiến vào được làng của Atâu So Hle, Kone Goseng... hai chú động viên cháu mình không phải sợ kẻ thù hùng mạnh, họ thể hiện quyết tâm ủng hộ cháu mình hết sức *"Dăm Jrai, dăm Lao này dù chết cũng không sợ, còn nếu sống được mà trở về thì càng hay. Anh Set và chị dâu bia Mojít của chúng tôi đã bị bọn nó giết cả rồi... Hai chúng tôi sẽ đi theo Gio, Giông và cháu bia Chấm chém hết bọn Atâu So Hle, Kone Goseng, Klang Ping, Đing Kát, trả thù cho làng bok Roh và những người thân... Chẳng lẽ còn hai chú ruột mà bỏ mặc các cháu sao đành!"* [7, tr.129]. Trong cuộc chiến hai người thể hiện được sự tài giỏi của mình *"hai người thật can đảm"* [7, tr.180]. Ngoài những chiến binh trên, Giông còn được sự giúp sức của các cô gái, không chỉ phục vụ cơm nước mà họ đã tham gia vào cuộc chiến như những chiến binh thực thụ với tài phép không thua gì cánh đàn ông. Cuộc chiến của họ cũng triền miên qua ngày này tháng khác và cũng khốc liệt không thua với cuộc chiến của các chàng trai:

"Khiên đao của hai bên bay ầm ào trên trời cao xa lắc lơ

Họ đánh nhau, chém giết, bóp cổ lẫn nhau

Ngày như đêm, đêm như ngày không lúc nào nghỉ ngơi" [7, tr.167].

Nhờ sự đồng lòng và giúp đỡ nhiệt tình này của tất cả các chiến binh mà cuộc chiến tranh báo thù cho làng bok Roh và cha mẹ của anh em nhà Giông, Gio, bia Chấm đã thu được thắng lợi. Chiến thắng ấy không phải của riêng một cá nhân mà nó mang dấu ấn của tập thể, của cả cộng đồng và mục đích chung.

Cuộc chiến đấu giành thắng lợi không chỉ có những cá nhân anh hùng mà còn cả sự đóng góp của những người khỏe mạnh, tài giỏi trong cộng đồng và sự ủng hộ giúp đỡ của dân làng, những người xung quanh. Điều đó cho thấy, sử thi Bahnar đã phát huy được vai trò của tập thể bên cạnh vai trò của cá nhân kiệt xuất. Những chiến binh này tham gia vào cuộc chiến bằng khả năng riêng của mỗi người đã tạo nên vẻ đẹp toàn mỹ cho chiến thắng- ấy là sự đồng lòng, sự nhất trí của cả cộng đồng trong cuộc đấu tranh giành lãnh thổ của những buổi "bình minh" đầu tiên của tộc người.

2.2.2. Nhân vật chiến binh là kẻ thù

Chiến tranh là một trong những nội dung lớn của sử thi Bahnar nói riêng và sử thi Tây Nguyên nói chung. Và những người chiến binh luôn đóng vai trò là linh hồn của cả cộng đồng trong cuộc chiến ấy. Họ có thể là người anh hùng nhiều tài phép cũng có thể là những người lính, những người thân và là trai tráng của cả cộng đồng khi tham gia cuộc chiến. Họ can đảm, tài giỏi, họ nhiệt tình và luôn hết lòng chiến đấu vì buôn làng, cộng đồng của tộc mình. Những chiến binh ấy có thể là những người anh

hùng, những người đi trả thù và cũng có thể là người của phe bên kia cuộc chiến – những kẻ thù của anh hùng.

Nhân vật chiến binh là kẻ thù của người anh hùng được giới thiệu mang dòng dõi thần linh và có sức mạnh của thần linh. Họ là đối trọng, là sự so sánh với những người anh hùng nên có nhiều tài phép, có được sức mạnh và cả sự tàn bạo. Ở sử thi này, kẻ thù của người chiến binh là những hồn ma được nhân hóa, vật hóa, theo đó *Atâu* nghĩa là ma, *So* nghĩa là cũ, *Hle* là mối, *Kone* là chuột, *Goseng* là chuột rừng, *Klang Ping* là điều hâu, *Ding Kât* là bầu nước...

Họ là những con ma có tài phép và hiểu chiến nên đã cố công phòng thủ bằng những lớp rào đầy phép thuật. Những người đi báo thù bên phe Giông Giở đã phải mất nhiều công sức để vượt qua trước khi đánh nhau với kẻ thù. Sức mạnh thần linh của các chiến binh trong các sử thi Bahnar thể hiện qua việc chịu đựng kỳ diệu trong các cuộc giao tranh. Các chiến binh có thể giao tranh liên tục với kẻ thù từ năm này qua năm khác. Trong sử thi *Atâu So Hle, Kone Goseng*, hai chiến binh của hai bên là dăm Giơ và Bih Klang đã đánh hết năm này qua năm khác, vật lộn, bóp cổ, sáng như tối, tối như sáng. Đây là cuộc chiến vừa khó khăn và khốc liệt bởi kẻ thù cũng là kẻ lắm tài nhiều phép và cũng chiến đấu dũng mãnh không thua gì các chiến binh.

Cuộc chiến khó khăn và khốc liệt cứ giằng dai mãi bởi tài nghệ bên nào cũng lắm, chưa ai đánh được ai. Nhiều loại vũ khí với chức năng thần kỳ đã được mang ra sử dụng trong các cuộc đọ sức. Gươm đao dài như cầu vồng trên trời chém đến đâu da thịt thối đến đấy, khiến cũ khổng lồ với một roi ra thành núi đồi “*Hai bên đánh giết, vật lộn, bóp cổ lẫn nhau hết ngày sang đêm, hết đêm lại ngày, hết như trong những câu chuyện ngày xưa, ngày xưa. Lúc Giở ở trên, khi Atâu So Hle, Kone Goseng ở dưới, lúc Giở ở dưới, Atâu So Hle, Kone Goseng lại ở trên...*” [7, tr.144]. Hết đánh nhau dưới đất, họ kéo nhau lên trời đánh tiếp “*Cứ thế đánh nhau mãi, không biết mấy ngày mấy đêm...*”, “*tiếng khiên của bọn họ ầm ỹ kêu vang khắp cả trên trời, dưới đất...*” [7, tr. 145]. Cuộc chiến ác liệt đến mức không chỉ người lao vào đánh nhau mà ngay đến lúc chỉ còn hai cái đầu vẫn không quên lao vào cắn xé nhau. Họ đánh nhau không kể năm tháng, không kể ngày đêm, đánh đến khi “*chân của hai bên cụt đến háng*” đến “*máu xương của họ cũng lao vào mà cắn xé suốt ngày đêm*” [7, tr.147].

Cuộc chiến khốc liệt của họ lại có những phút “hòa bình” để ăn uống, để nghỉ ngơi rồi sau đó lại lao vào nhau đánh tiếp. Đây là nét đặc trưng riêng có của sử thi Tây Nguyên bởi chiến tranh giữa các buôn làng Tây Nguyên là mâu thuẫn giữa các buôn làng với nhau hoặc một nhóm liên làng với nhau, thậm chí giữa nhóm đối kháng này với nhóm đối kháng khác. Do vậy đây không phải là cuộc chiến tranh toàn dân như cuộc chiến tranh trong sử thi của thế giới như *Iliad và Odyssey* giữa quốc gia này đánh với quốc gia khác. Chính vì vậy mâu thuẫn chính là giữa những làng với nhau, giữa những tù trưởng, giữa các nhóm đối kháng với nhau còn toàn dân họ vẫn là dân làng,

họ vẫn là người Tây Nguyên, họ vẫn là cộng đồng, đồng huyết thống với nhau. Vì vậy, có trường hợp họ vẫn hài hòa với nhau và đây là nét đặc trưng chỉ những sử thi Tây Nguyên mới có. Điều này mô tả được hiện thực lịch sử của Tây Nguyên buổi sơ khai.

Có thể nói rằng cuộc chiến của Giông, Giơ và Atâu So Hle, Kone Goseng là cuộc chiến của người Tây Nguyên xưa thuở đi mở đất với các thế lực xung quanh để sinh tồn. Những chiến binh như Giông Giơ là ước mơ là đại diện cho khát vọng, cho những lý tưởng tốt đẹp của người Bahnar xưa luôn chiến đấu không khoan nhượng với cái xấu, cái ác và với kẻ thù.

3. KẾT LUẬN

Nhân vật chiến binh trong sử thi *Atâu So Hle, Kone Goseng* đã góp phần tạo nên sức hấp dẫn cho trí tuệ sáng tạo của dân gian. Sự mạnh mẽ, tài giỏi của các chiến binh thể hiện được ước mơ, sự gửi gắm của cộng đồng ở thời buổi sơ khai về một người đứng ra gánh vác trách nhiệm bảo vệ thành quả và đưa buôn làng phát triển trước sự uy hiếp của các thế lực khác.

Nhân vật chiến binh bằng ý chí sắt đá, lí tưởng cao cả và ước mơ bảo vệ cộng đồng đã chiến đấu hết mình với các thế lực bên ngoài, lắm tài nhiều phép. Chiến binh cũng là người chiến đấu để đòi lại công bằng, bảo vệ danh dự và lẽ phải cho cộng đồng của mình và bắt kẻ thù của mình phải đền tội. Với nhân vật chiến binh *sử thi Atâu So Hle, Kone Goseng* đã đề cao vai trò của tập thể hơn vai trò của một cá nhân. Điều này lý giải vì sao Giông, Giơ vốn là anh hùng là nhân vật trung tâm trong chuỗi sử thi về dăm Diông (Dyông, Giông) lại không được miêu tả kỹ lưỡng và đề cao ở sử thi này. Họ hòa vào trong cái chung và cùng nhau thực hiện mục đích trả thù của cộng đồng, vai trò cá nhân nhường chỗ cho trí tuệ và sức mạnh của tập thể. Nhân vật chiến binh trở thành biểu tượng tinh thần cho cộng đồng và cũng gần gũi như những chiến binh khác mà không được thần thánh hóa trong trí tưởng tượng của cộng đồng người Bahnar thời buổi ban đầu.

Nghiên cứu nhân vật chiến binh trong hệ thống sử thi Tây Nguyên, chúng tôi muốn một phần công sức nhỏ trong việc tìm hiểu và làm rõ thêm về giá trị sử thi của người Bahnar trong hệ thống dòng chảy sử thi của người Tây Nguyên bản địa.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Đào Duy Anh (1996). *Từ điển Hán-Việt*, NXB Khoa học Xã hội, Hà Nội
- [2]. Nguyễn Tiến Dũng (2014). “Yếu tố mới lạ trong sử thi *Atâu So Hle, Kone Goseng*”, *Tạp chí Khoa học và công nghệ*, Trường Đại học khoa học, Đại học Huế, tập 1, số 2.
- [3]. Nguyễn Tiến Dũng (2018). *Đặc điểm nghệ thuật nhóm sử thi Dăm Giông*, NXB ĐHQG Hà Nội.

- [4]. Phan Thị Hồng (2012). *Nhóm sử thi Giông Bahnar*, NXB Lao động, Hà Nội.
- [5]. Hoàng Phê chủ biên (2007). *Từ điển tiếng Việt*, NXB Đà Nẵng & Trung tâm Từ điển học
- [6]. V. Ia. Propp (1985). *Folklore và thực tại*, Chu Xuân Diên dịch, Thư viện Văn hóa dân gian, Hà Nội.
- [7]. Nguyễn Quang Tuệ sưu tầm (2006). *bok Ponh kể, Siu Pét, Nguyễn Quang Tuệ dịch nghĩa*, *Atâu So Hle, Kone Goseng (Hoamon Atâu So Hle, Kone Goseng)*, Sở VH TT Gia Lai xuất bản.
- [8]. Wehmeier, Sally (1948). *Oxford Advanced Learner's Dictionary*, Oxford University Press, 7th edition.
- [9]. Website: https://vi.wikipedia.org/wiki/Chi%E1%BA%BFn_binh, cập nhật ngày 8/7/2020.

WARRIOR CHARACTERS IN THE EPIC “ATAU SO HLE KONE GOSENG”

Ha Cong Truong

Association of Literature and Arts of Gia Lai province

Email: hacongtruongvngl@gmail.com

ABSTRACT

Atau So Hle Kone Goseng is the epic of the Bahnar ethnic group. This epic is about the story of Giông's fight to avenge his parents and the villagers of Roh. The main characters in this epic are talented and brave warriors in an extremely fierce battle. Their greatest feat is to fight fierce enemies to protect the villagers. The quality of the warrior character is not only expressed through the central character but also expressed by many other characters such as villagers, family as well ...

Keywords: *Atau So Hle Kone Goseng*, fierce, revenge, warrior, war.

Hà Công Trường sinh ngày 08/12/1985 tại Quảng Bình. Ông nhận bằng Cử nhân năm 2011 và bằng Thạc sĩ Văn học Việt Nam năm 2020 tại Trường Đại học Khoa học, Đại học Huế. Hiện ông đang công tác tại Hội Văn học nghệ thuật Gia Lai, thành phố Pleiku, tỉnh Gia Lai

Lĩnh vực nghiên cứu: Văn học dân gian.